

دهكات. به به جالجالۆكه كردنى پالنه وانه كان ئىدى سهنتهرى دهسه لات- له يه كه م چركه ساتى خه ونه وه له پيا وه ده گوازيته وه بو ژن، واته: ژن ده بېته سينترال و پيا وېش ده بېته په راويز (به واتا سارته ريبه كهى). به واتا يه كى تر شىيزاد حه سه ن له رېنگه ي به جالجالۆكه كردنى پالنه وانه كانه وه جله وى دهسه لات له دهست پيا وه وه دهسه نيته وه وه دهيدا ته دهست ژنه وه:

- ئاخړ.. واتا تو ژال بووى..

- جا چى تيايه؟ كه وه تاگابن جه نابت زاله.. با له خه وندا من زال بم... (خه ونى جالجالۆكه كان ل ١٦٠/گ راما ن، ژ ٦١)

شىيزاد حه سه ن ته عامولكر دنيكى هونه ريبانه ي له گه ل سايكولوزييه ت و تقوسات و شيوه ژيانى (جالجالۆكه / مرۆف) كر دو وه ده كه كه ي له سه ر بونىاد نا وه، چونكه له جيهانى جالجالۆكاندا ميپينه زاله و كاروبار به دهست نه وه. واته: سيستمى ماترياركى له نيو گروهي جالجالۆكاندا په پره وى لنده كريت، نه گه ر (كافكا) له نوڤليتي (مه سخ) دا؛ به مه سخ كردنى گريگور سامسا بو ميرووله يه كى قيژه ونى وه ك سيسرك توانيبيتي گوزارشت له بيزاريبه كانى مرۆف بكات و گوتارى به ناژه لبوونى مرۆف له سه رده مى فراژو بوونى ته كنىلو ژيادا په خش بكات وه؛ نه وه شىيزاد حه سه ن به مه سخ كردنى هه ردوو پالنه وانه ته وه ريبه كه ي نيو نوڤليته كه بو جالجالۆكه؛ توانيو به تى گوزارشتى بيزارى و مه ينه تيبه كانى پيا و بكات كه له ژيهر چه پوكى ماترياركيدا په له قازده ي مه رگيه تى. خه ونى جالجالۆكه كان خه ونى تيبه و تيايدا ژن نه داى مۆنۆپۆلكردنى پيا و ده كات و له سۆنگه ي نه مه شه وه پيا و ئيراده ي ده كوژيته وه وه چه شنى كو ته لى ليدىت. نه گه ر له نوڤليتي (حه سار... دا... حه سار نه و دۆزه خه ناقولايه بيت كه سه رجه م هيشى و نا واته قه شه نگه كانى فه رزه نده كانى تيايدا بسووتيت و چاوگى خه م و نه شكه نجبه و تلانه وه وه مه ينه تى و چه پاندى و له باربردنى ئيراده بيت؛ نه وه ته ون ياخود هه ناوى تاريكى ژن له خه ونى جالجالۆكه كاندا جىگره وه ي حه ساره. هه ناوى ژن- وه ك حه سار- قودسيه تيكى كو نكريتى و فره مهنى هه يه له هزرى ژنه وه: «توش تا له دهره وه بيت هى من نيت، وه ره زور سارده و خه ريكه ده بيه ستى.. وه ره بتخه مه ناو هه ناومه وه، له ويدا نارام و تاسووده به..

له نيوان (عه قل) و (عاتيفه) دا

مه نزلگايه ك بو ژيان

خويندنه وه يه كه بو نوڤليتي

«خه ونى جالجالۆكه كان»

سه باح مه جىد

نوڤليتي «خه ونى جالجالۆكه كان» ناوه ژوو كرده وه ي زورينه ي ده كه كانى پيشووى شىيزاد حه سه نه، نه خاسمه نه وه ده قانه ي كه باوك دهسه لاتيكى ره هاى هه يه و خه ونه وه نه وشه بيه كانى فه رزه نده كان ده پليشينيته وه، گه ره كى داهۆله كان، تووتى ستان، عزرائيل، پيده شتى كارمازه كوژراوه كان، نمونه ي نه و ته وزيفكرده پاترياركيه ن، هه روه سا نوڤليتي (حه سارو سه گه كانى باوكم) يش سه د ده سه د ره نگرپۆلكردنى دهسه لاتى ره هاو نو توكراتى باوكه، به چه شنيك كه دواى كوشتنى باوكيش؛ ديسانه وه باوك ئاماده كى هه يه، واته، فيزيكيانه له نيو چووه، به لام مي تافيزيكيانه له ئارادايه و ته حه كوم به حه ساريه كان ده كات و غايبيتيكى ئاماده يه.

له خه ونى جالجالۆكه كاندا؛ شىيزاد حه سه ن له پلاتفۆرمى مه سخ كردنيكى فانتازى؛ پالنه وانه كان له فۆرمى جالجالۆكه به رجه سه ته ده كات و له م ته قسه فانتازييه دا كه توار (واقيع) يكي ماترياركى نمائيش

کەس دەستی ناتگاتی» (خەونی جالجالۆکەکان/ رامان ژماره (٦١)، ل ١٧٢)

ئەوێ له (حەسار...) دا تیبینی دەکریت؛ باوک (پیاو) بەردەوام کردو کۆش دەکات تاوەکو فەرزەندەکان و ژنەکانی له حەساردا دەر نهچن و وایان نیشان دەدات که دەرەوی حەسار تەژییه له ترس و بیم و ناآرامی، بۆیه بەردەوام جلوبەرگی خۆیناوی له دەرەوی حەسار دەهینیتەوه و نیشانی حەسارییهکانی دەدات تاوەکو بیانترسینێ و باوەر بەمه بهیتن که ژیان تەنیاو تەنیا له حەساردا ههیه و دەرەوی حەساریش پره له دێهەزمە ی مەرگ. له خەونەشدا ژن هه مان رۆلی پیاو دەبینێ، واته بەردەوام له ههولێ روواندنی ترسه له نێو دلێ فەرزەندەکان و پیاویش هه ترهشی دەبردیت و وای لێدەکریت که به ههچ کلۆجیک هزر له دەرەوی تەون و هه ناوی تاریکی ژن نهکاتهوه، به لکو دهی شوکرانه بژیری ژن بیت و سهرحه م فهرمایشتهکانیش سه د دهرسه د جیهه جی بکات:

- وەرە.. دوو دل مه به...

- منیش سهرحه ستانه هاتم. (خەونی جالجالۆکەکان، رامان ژ (٦١)، ل ١٧٣) له گه ل وه رگرتنی جلهوی دهسه لات له لایه ن ژنه وه؛ ئیدی سهرحه م خه سه لات و ئاکارو رهفتارهکانی ژن گۆرانکاریهکی رادیکالییان به سهرا دیت.. ئیتر ژن ئەو ژنه ی جارن نییه که زه بوون و بی ئیراده و شه رمن و شوکرانه بژیری پیاو بیت، به لکو بوونه وه ریکی دیکه یه: «له وخه وه دا چ شه رم و حه یا هه یه؛ نه قما بوو.. دلره قانه ده تگوت: گه ر تینوته با چۆرێک مینت بۆ بکه مه ناو ئەو قاپولکه یه» (خەونی جالجالۆکەکان/ رامان ژ (٦١)، ل ١٦٨)

له م خه ونه دا پیاو ده ی به ژن و ژنیش به پیاو، به و واتایه ی ژن پیاو نه هه ل سوکه وت ده کات و پیاویش ژنانه رهفتار ده کات. رهنگه ئەمه نووکه به ئاوژوو بوونه وه بزانییت، به لام له تیروانینی (پاکیز/ ژن) ئەمه گه رانه وه یه که بۆ سه ره تای ژیار، بۆ ئەو زه مه نه ی که ژن ده سه لاتییکی ره های هه بوو، واته سیستمی ماتریارکی له ئارادا بوو، بۆیه ژن به رده وام خه ون به گه رانه وه ی ئەم سه رده مه ده بین: «ده گه یته وه به و سه رده مه ی که ئیستاکێ له یادت چوه.. ئەوه منم وا ده که م بیرت بکه ویتته وه؛ ئەو زه مه نه ی تیایدا ئاسووده و ئارام له ویدا.. له ناو مندالدا نی ژنیکی دیکه دا که ده کړی هه ر خۆم بوویم.. مه له ت ده کړد... ئیدی ته واو» (خەونی جالجالۆکەکان/ رامان ژ (٦١)، ل ١٧٣)

ئەو ساته ی که ماتریارکی له ئارابوو.. پیاو له نێو تاریکی و نووته کیدا ده ژیا؛ له م خه ونه شدا دیسانه وه پیاو دوو چاری هه مان تاریکی و نووته کی ده بیته وه دوای ئەوه ی له لایه ن ژنه وه ده خورییت و ده که ویتته نێو هه ناوی (پاکیز/ ژن) هه؛ که پره له زولوماتی چه پاندن و کوژاندنه وه ی ئیراده و مه ی نه تی و میحنه تی و تارمایی مەرگ.

شایانی ئامازه بۆکردنه؛ پیاو که مۆنۆپۆل ده کریت له لایه ن ژنه وه توانستی هه یچی نییه؛ ئەم مۆنۆپۆل کردنه ش هاو ته ربیه له گه ل نازو عیشه وه په یقی شیرین.. شیرین و لاواندنه وه ی به سه ژانه ی ژن، واته: ژن ئەمانه وه کو ئالیه تیک به کار ده بات بۆ هه ژموون کردنی پیاو:

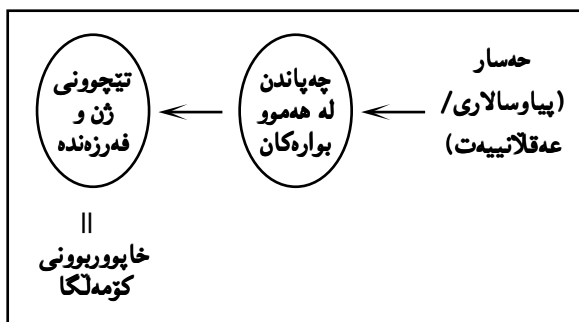
- ده تیرسی: لاریت له وه هه یه؟

- من لالتیر بووم له وه ی بلتیم «ئا» یان «نا» جا چیم پێ ده کړا؟ (خەونی جالجالۆکەکان/ رامان ژ (٦١)، ل ١٧١)

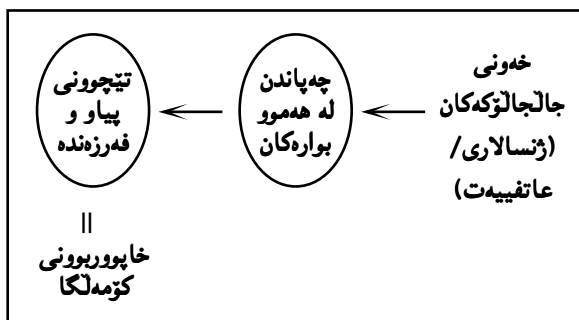
له م خه ونه دا (پاکیز/ ژن) وه کو سه ژدارتیک خۆی به رجه سه ته ده کات که له سه ژنگه ی سه ژه هه ل خه له تینه ره کانه وه هیواکانی پیاو له بار ده بات.. ده مه ویت بلتیم: گه ر له (حەسار...) دا عه قلاتییه تیک- وه ک باوه پیاو نماینده ی عه قل ده کات- کۆمه لگای کوردی خاپوور کردی؛ ئەوه له خه ونی جالجالۆکەکاندا سه ژداریه ک - وه کو باوه ژن نماینده ی سه ژ ده کات- هه مان پرۆسه ی خاپوور کردن ئەدا ده کاته وه. گه ر سه رنج بده یه ئەم دوو هیلکاریه ی خواره وه، ئەوه زیاتر بۆمان روون ده بیته وه که له (حەسار) دا له ژیر سایه ی سیستمی پاتریارکیدا ئاواتی ژن و فەرزەندەکان له بار دەبردیت، که نماینده ی عه قل ده کات. هه ره سا بۆمان ئاشکرا ده بیت که له ژیر سیستمی ماتریارکیشدا دیسانه وه خه ونی پیاو و فەرزەندەکان له بار ده چیت، که نماینده ی سه ژ ده کات، واته:

له هه ردوو ساتدا کۆمه لگا به ره و خاپوور بوون ده چیت:

هیلکاری ژ (١)

هیلکاری ژ (٢)

سوپهرمان نایه ته بوون تاوه کو مه رگی خوداوه ند مه یسه ر نه بیته «خوداوه ند مردووه؛ که واته ئیستا ده بی سوپهرمان بژیته» (٤). واته لای شیرزاد حه سه ن و (نیته شه) سوپهرمان (مرۆقی نه چه پینراو) له دایک نایته له سایه ی وجوودی ده سه لاتیکی ره هاو مۆناد، چونکه له سایه ی بوونی ئەم ته رزه ده سه لاته یه دا هیقیسه کانی مرۆف گشتیان ده پوو کینه وه وه مه رگیکی نه گریس له ئامپزیان ده گریته؛ وه ک ئەو مه رگی که پالنه وانه کانی (حه سار) و (خه ونی جالجالۆکه کان) له خۆی ده گریته.

مه زهنده ده کرد که پاکیز بو بیته وه به جالجالۆکه یه کی گه ورۆنه و جالجالۆکه کانی دیکه دا کر مین» (خه ونی جالجالۆکه کان، رامان ژ (٦١)، ل (١٧٥) پیاو تامی ئەو مه رگی که له نیبو تاریکستانی هه ناوی (پاکیز/ ژن) وه ده یچی ژیت. له جیهانی ده ره وه شدا- واته له دنیای ده ره وه ی خه ونیشدا- هه مان مه رگ ده ست له ملانیته ده بیته:

«- ناچار بووم که بمرم.. که بنووم.. که بمرم.. که بنووم» (خه ونی جالجالۆکه کان، رامان ژ (٦١)، ل (١٧٦).

وه ک سه رنجمان دا ژن پانتاییه کی زۆر له رووبه ری ئەم نۆقلیته دا بو خۆی داگیر کردووه؛ له م پلاتفۆرمه وه ده لوی پیرسین: ئایا ژن ئەو بوونه وه ره پیرۆزه یه که وا ده بی سوپهرمانی کوردی له مندالدانی ئەو دا بیته بوون و ته ناھی و ره فاهیه یه و خو شنوودی بخاته نیو کۆمه لگای کوردی؟ هه لبه ت مه به ستمان له سوپهرمان (مرۆقی نه چه پینراوه) وه ک (ستیرن) باسی لیه ده کات. (١) لیره وه ئەوه ی شیرزاد حه سه ن و (فردریک نیته شه) زیاتر له یه که وه نزیک ده کاته وه؛ ئەوه یه که وا هه ردووکیان به رده وام له چاوه پروانی ده رکه وتنی کازیوه ی سوپهرمان، به لām ئەم سوپهرمانه لای هه ردووکیان گۆدۆیه که و تا دوماهی نایه ت. هه ره وه کو (نیته شه) خۆی ده یگوت: «زه رده شت) کوری منه، به لām هه رگیز نایینم» (٢). لیره دا پرسیا ریک خۆی ره پیتش ده کات: ئایا شیرزاد حه سه ن نایه ویت بلێ سوپهرمان له مندالدانی ژنه وه دیتته بوون، به لām نه ک ئەو ژنانه ی که وا هاوشیوه ی (پاکیز) ن؟ خۆ (نیته شه) ش تاوه کو کۆچی کرد، به رده وام له هه ولی دۆزینه وه ی ژنیک بوو تا کو بیته دایکی زه رده شت (سوپهرمانی چکۆله)، به لām وه گیری نه که وت؛ ئەوه ته (نیته شه) دوا ی ئەوه ی که له (لۆسالۆمه یی) ی ئەقبنداری جیا بۆوه زۆر خه مناک بوو؛ گوتی: «لۆسالۆمه یی شایانی ئەوه نییه بیته دایکی زه رده شت؛ سوپهرمانی چکۆله». (٣)

له م نۆقلیته دا ره نگه گوتاری شیرزاد حه سه ن ئەوه بیته که نه له سایه ی ده سه لاتی پیاو دا، نه له ژیر سیبه ری ده سه لاتی ژنیشدا؛ سوپهرمانی کوردی نایه ته ئاراو مه نزلگایه کیش بو ژیان چی ناکریت، چونکه وه ک ئاماژه مان بو کرد- له حه ساردا پیاو خه ونه جوانه کانی ژن و فه رزه نده کان هه لده ره پین، له م خه ونه شدا ژن هه مان پرۆسه ئەدا ده کاته وه؛ واته چ ژن و چ پیاو به شیوه یه ک ته وزیفکراون که وا قیزه ون و دزیون، هه ردووکیشیان نوینه رایه تی ده سه لاتی ره ها ده کهن، واته: خوا هانه ته حه کوم به شته کانی ده وره بریان ده کهن، ره نگه مه غزای شیرزاد حه سه ن ئەوه بیته: نایب ئەم ده سه لاته ره هایانه ته حه کوم به کۆمه لگای کوردیمان بکه ن؛ به لکو گه ره که جاری مه رگی ئەم چه شنه ده سه لاته بدریت که وا خوا هانه ره فتار ده کهن، ئەمه ش له جاری (مه رگی خوداوه ند) ی (نیته شه) مان نزیک ده کاته وه، چونکه لای (نیته شه)

پهراویزه کان:

- (١) بروانه په رتوکی: له گه ل ئەقلی خو رئاو دا، چه ند گفتوگۆیه کی فه لسه فی و ئەده بی- وه رگی پیرانی: ئازاد به رزنجی، سلیمانی، ٢٠٠١، چاپی دووه م، ل ٩٤ و ٩٥.
- (٢) نیچه، ن: پۆل ستراتیپ، وه رگی پیرانی: ئازاد به رزنجی، چاپی یه که م، ٢٠٠١، ل ٣٨.
- (٣) هه مان سه رچاوه ی پیشوو، ل ٣٦.
- (٤) وه های گوت زه رده شت، فردریش نیچه، وه رگی پیرانی: عه لی نانه وازاده، ده زگای چاپ و بلاو کردنه وه ی موکریانی، چاپی یه که م، ٢٠٠١، ل ٩١.